

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL “LLIT DE L’ASSUMPTA” DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)

PEP VILA

L’any 1996, en una publicació dedicada a l’estudi de la Festa d’Elx,¹ que també aixoplugava altres contribucions sobre la litúrgia i el teatre assumpcionistes d’arreu del domini lingüístic català, vaig publicar un treball en el qual donava a conèixer alguns aspectes de la festivitat de l’Assumpció a Girona, centrat sobretot en la documentació regestada pel canonge Sulpici Pontich, en l’estudi d’algunes consuetes de la Catedral. Més endavant, vaig tornar a fixar-me en aquest tema en un volum miscel·lani dels *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*² dedicat a l’arqueòleg Pere de Palol. Si ara m’interesso de nou per aquesta festivitat, la més antiga que celebra l’Església en honor de la Verge i una de les més importants del calendari tradicional,³ és per-

¹ “La festa de l’Assumpció i el llit de la Mare de Déu a Girona”, *Festa d’Elx* (1996), pàgs. 97-114.

² “Ordinacions de la confraria de Santa Maria de la Catedral de Girona (1380)”, *AIEG* 38 (1996-1997), pàgs. 1581-1598.

³ Llicència a Canet de Mar de posar un túmul o llit de la Mare de Déu d’Agost, que acaben de fer, 4 agost 1671. (Vegeu, Josep Maria MARQUÈS, *Arxiu Diocesà de Girona. Registres de lletres, 1586-1819*, Girona, 1993, paràgraf 270, núm. 3.301, pàg. 270). Anoto unes quantes lectures de temàtica assumpcionista que m’han semblat interessants: J. GRAUPERA, “El grup escultòric sobre el trànsit de la Verge de la parròquia de Santa Maria de Mataró (s. XVI)”, *XVII Sessió d’Estudis Mataronins, Museu Arxiu de Santa Maria. Patronat Municipal de Cultura*, Marató, 2001, pàgs. 115-137; G. ROURA, “La festa de l’Assumpció de la Mare de Déu a la Seu de Girona, segons la consuetud de 1655”, *Miscel·lània Litúrgica Catalana* 9, IEC, 1999, pàgs. 38-414 (en aquest estudi, GABRIEL ROURA transcriu fragments de la Consuetud de la Catedral de Girona de 1655 i ens explica la intervenció de la Confraria en la festa de l’Assumpta de la Catedral); TERESA VICENS, “L’Assumpció en un cicle de la infantesa de Jesús: El frontal procedent de Santa Maria del Coll”, *Miscel·lània Litúrgica Catalana* 9, IEC, 1999, p. 141-160.

⁴ Documents varis 17, e, 5. Carpeta de censals de la Confraria de l’Esperança (Arxiu de la

què un examen més acurat de la paperassa de la confraria de l'Esperança,⁴ conservada en una carpeta sobre censals de l'Arxiu del Capítol de la Catedral de Girona, m'ha permès de trobar-hi el contracte original, en el qual un grup de pabordes designats per la confraria pacten amb Lluís Bonifaç, de Valls, un dels escultors més importants del barroc català, la construcció d'un nou llit per a la Mare de Déu, dintre de les celebracions en honor de Maria,⁵ que no oblidem que és la patrona de la Catedral. Gabriel Roura,⁶ en estudiar la Consueta del 1655 de la Catedral de Girona, transcriu la narració de la festa de l'Assumpta, de la qual copiem aquest paràgraf, que explica en què consistia el ceremonial d'exposició i adornament del llit:

“Solemnisa la Confraria esta Festivitat exposant la imatge de Maria Santíssima en un riquíssim thàlamo o llit y docer de espolín o brocat o tirso de plata devant lo altar major de dita santa iglésia, en representació de la sua gloriosa dormició o mort y Assumpció en los cels, la qual revesteixen y adòrnan en la sacristia dos días antes de dita festivitat las senyoras dels pabordes seculares, y en la vigília a primeras Vespres és aportada per quatre beneficiats ab son thàlamo a la iglésia devant dit altar major, que se col·loca del docer, ahont queda col·locada y exposada tots los días de la Octava, ab deu ciris, de pes sinch lliuras cada un, y ab las atxeras corresponents col·lotaralment posadas, que créman en lo dia de dita festivitat y completas de la octava y dos de aquells tot lo dia. Y així exposada adóran los fahels christians los seus sacratíssims peus.”

Cèsar Martinell, en el seu llibre *El escultor Lluís Bonifàs y Massó (1730-1786)*,⁷ on estudia la vida i l'obra d'aquest prestigiós escultor, fa la impressió, pels seus comentaris en traçar la història de la construcció que ens ocupa, que, a partir de la comptabilitat de la confraria, coneix els pactes entre les dues parts que contracten l'obra, però no transcriu el document signat per

Catedral de Girona).

⁴ José TEIXIDOR FONTFREDA, *Libro de Nuestra Señora*, Gerona, 1954.

⁵ “La festa de l'Assumpció”, *op. cit.*, p. 394.

⁷ Barcelona, Ayuntamiento de Barcelona, *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. VI, 1 i 2, gener a juny, 1948.

⁸ *cadà*: enteneu *quedà*.

Bonifaç, motiu pel qual he decidit de fer-lo públic. En aquesta avinentesa comento també altra documentació comptable i de caràcter econòmic, majoritàriament de la segona meitat del segle XVIII, que gira a l'entorn de la construcció, cura i embelliment del moble, sobretot pel que fa referència a ferrers, dauradors, venedors de teles, sastres, fusters i argenters que intervenen en la construcció, conservació i embelliment del llit. També ressenyo documentació que detalla diversos pagaments per fer un vestit nou a la Verge, arranjament de teles, cortinatges, coixins, compra i venda de joies, etc.

En aquella època, el llit de la Mare de Déu, una vegada exposat als fidels i tret en processó el dia 15 d'agost, es desmuntava i es guardava en un armari especial, preparat per aquesta comesa. És per això que a la vigília de cada celebració i durant l'octava de la Verge d'Agost, escultors locals, dauradors, fusters i manyans havien de fer petites reformes a la imatge, al llit, a la ferramenta, els adornaments, vestits, etc., que sofrien desgast i desperfectes per aquestes operacions de trasllat, muntatge i desmuntatge del llit amb tot el decorat adjacent. Durant molt anys la llitera amb la imatge i tots els cortinatges s'instal·lava en un espai entre el presbiteri i el cor de la Catedral de Girona, tal com podem observar en les fotografies que reproduïm i que provenen del llibre de Cèsar Martinell, en les quals es pot observar la magnificència del llit, vist de front i de costat. Hi ha també dues altres fotografies que mostren la figura d'un àngel que des d'un obelisc custodia el llit i l'altar de la llitera.

Lluís Bonifaç, que al llarg de la seva vida va treballar en diversos projectes arreu de Catalunya, tal com ens explica Cèsar Martinell en el seu magnífic llibre, va anotar en el seu quadern de notes, de caire privat, en un català molt dolent, en parlar de la construcció de la llitera de l'Assumpta que va fer la Catedral de Girona, per la qual li deixaren escollir Bruno Rigalt, daurador de Barcelona, la satisfacció que tingué de poder realitzar aquest encàrrec: "y cadà⁸ tant bé lo treball de deurador com obre hagués vist.⁹ Y tot hort.¹⁰ Y se pussà lo any 1776. Y dita hobre cadà ab molt aplausu y gust, que jo, Lluís, no ha fet hobre que me dunés més golpa [*sic*] y gust". En un altre apunt afirma que l'hi "peguàran divinament" i que "ne turneria a fer huna altre".¹¹

⁸ *com obre*: se sobreentén com cap altra obra que mai hagués vist.

¹⁰ *hort*: enteneu or.

¹¹ Cèssar [*sic*] MARTINELL, *Llibre de notes de Lluís Bonifàs i Massó, escultor de Valls*. Comentat i publicat per..., arquitecte de la ciutat, E. Castells, impressor editor, Valls, 1917, pàgs. 23 i 24.

El llit de la Mare de Déu de Girona sorprèn per les seves proporcions. El visitant pot admirar l'estil d'una gran construcció arquitectònica, amb cúpula i ornamentació d'estil rococó. El gran cadafal és guarnit de domassos i brodats, tutelat per uns àngels custodis. Bonifaç va crear un llit de grans dimensions, colossal, diríem, tal com es pot veure a les fotografies que ens han pervingut i que reflecteixen el costum, que va perdurar fins als anys 1936-1939, de parar un llit al centre de l'església. L'amplada i altura de la nau de la Catedral va permetre la col·locació d'aquest gran artefacte suntuós, barreja d'obra decorativa, i de retaule gairebé escenogràfic, en el qual el llit amb la seva imatge jacent ocupa un lloc important. Les faccions de l'Assumpta de la Catedral de Girona i les de la que figurava en la llitera del Castell de Valls, totes dues obres de Bonifaç, corprenen per la seva rara perfecció i bellesa. En l'anomenat *Tinell* del Museu de la Catedral de Girona (vitrina núm. 124) es conserva a la vista del públic el "vestit de la *Mare de Déu adormida* de Lluís Bonifaç", teixit al segle XVIII, del qual no s'especifica la data. Mossèn Gabriel Roura sosté l'opinió que fou dissenyat a Milà. La peça és de brocat de plata amb un brodat d'or. El mantell de vellut, de color blau, fou brodat amb plata. Per un apunt comptable d'entre la pape-rassa de la Confraria, sabem que l'11 de setembre del 1781 es va fer un nou vestit per a l'Assumpta.

Per no tornar a repetir tot que el que Cèsar Martinell va deixar dit i anotat en el seu llibre sobre l'encàrrec gironí que aquest escultor de Valls va rebre de part dels responsables de la confraria, en farem un breu resum:

* El contracte pactat amb Lluís Bonifaç és signat el 13 de juliol de 1773, per un preu total de 2.300 lliures, que s'han de pagar en tres terminis, a parts iguals. La primera part el dia del contracte, la segona quan tingui la peça mig feta i la tercera quan l'acabi.

* Lluís Bonifaç treballava des del taller de Valls. Anava a compte seu portar la llitera acabada des del Vendrell fins a la platja de Tarragona.¹² Un cop allí, el transport i el cost dels ferros que servien per armar-la fins a la Catedral de Girona corria a càrrec dels pabordes que li havien encomanat l'obra.

¹² Bonifaç anota en el seu quadern com es transportaven aquests tipus d'encàrrecs: "podran venir 2 carrus lo dia 9, y lo dia 10 podran ser en exa, que és dia de festa. Y dits carrus podran venir previnguts de cordas y coberts, per mor del sol (y pluja, si fos lo cas). Y portaran 4 sàrrias plenes de palla per enbular los àngels. Y lo dilluns me poden enviar huna cavalcadura en sella per venir jo. Y lo fadrí vindrà en los carrus" (C. MARTINELL, *El escultor...*, pàg. 108).

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL "LLIT DE L'ASSUMPTA" DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)

Desconeixem quin vaixell el va transportar, a quin port de la costa gironina va ser descarregat, com es va fer el trajecte per terra fins a la Catedral. També anava inclòs en el contracte signat el viatge que l'escultor va haver de fer de Valls a Girona i viceversa per supervisar el muntatge de la peça.

* El 13 de juliol, Bonifaç, que es trobava a Girona, rep la quantitat de 730 lliures amb motiu de la signatura del contracte.

* Durant el mes d'abril de 1774 se li paga per un caixer de la casa Milans de Barcelona 760 lliures a través d'una lletra girada pels pabordes. D'aquesta quantitat s'han de descomptar uns pagaments fets al serraller Joan Barrera. Per aquestes despeses rebrà també 255 lliures més. El 16 de juny de 1774 tornà a cobrar 400 lliures.

* El daurador Bruno Rigalt, de Barcelona, va rebre 1800 lliures pel seu treball.

* La llitera ja estava acabada en 1775, encara que no s'inaugura oficialment per problemes interns sorgits entre canonges i regidors de la confraria.

TEXT DEL CONTRACTE

«De y sobre lo aciento de la construcción y fábrica de un llit de Nostra Senyora de la Asumpta de la iglesia cathedral de la ciudad de Girona, que està a càrrech de la Confraria de Nostra Senyora en la dita iglesia cathedral, erigida y fundada per y entre los il·lustres senyors pabordes de la dita confraria baix firmats, de una, y Lluís Bonifàs, escultor de la vila de Valls, de part altre, és estada feta y firmada la capitulació ab los pactes següens:

E primerament és pactat, e lo dit Lluís Bonifàs, ab tenor del present capítol convé y promet a dits il·lustres senyors pabordes que farà y fabricarà, y fet y fabricat tindrà lo dit llit de Nostra Senyora segons tenor del dissenyo o model·lo¹³ [que] se li ha entregat firmat per dits senyors pabordes, fent que las pessas se púgan posar y tràurer en cada any, tenint ell, dit Bonifàs, la obligació de posar fusta, claus y aygua-cuit [que] serà necessari per la fàbrica de dit llit, a excepció dels ferros

¹³ Desconec qui va dissenyar el model de llit o si en algun lloc existeix un croquis d'aquest projecte.

[*que*] se tindran de menester, y dels claus per la fortificació de la ferramenta, com y de la roba [*que*] se necessitarà per dit llit, que esto serà a càrrech dels dits il·lustres senyors pabordes, fent que la fusta que emplearà per lo dit llit sie seca y de bona qualitat; qual llit fet y fabricat lo promet entregar a fi que lo dorador tinga temps de tenir-lo dorat y acabat per la antevigília de Nostra Senyora de la Asumpta del any pròxim vinent de mil set-cents setanta-quatre.

Ítem és pactat e los dits il·lustres senyors pabordes ab tenor del present convenen y prometen a dit Lluís Bonifàs donar-li y pagar-li per dita construcció y fàbrica de dit llit y manufactura de ella la quantitat de dos mil tres-centas lliuras moneda [*de*] Bar[celona] ab tres iguals pagas, ço és, una lo die que ell comensarà la dita fàbrica, altre del dia present a mitg an, y la última luego de finida aquella, aprobada y abilitada que sie per los experts artífices intel·ligents que a est fi elegiran dits senyors pabordes.

Ítem és pactat que serà de càrrech y obligació de dits il·lustres senyors pabordes pagar lo gasto del transport de dit llit des de la plaja de Tarragona fins en la present ciutat, en la qual plaja deurà dit Lluís Bonifàs construir-lo a sos gastos, y també deuran dits il·lustres senyors pabordes pagar el carruatge tant solament per venir dit Bonifàs de dita vila de Valls en la dita ciutat de Gerona per a guarnir y parar lo llit, y de son retorn, essent de la obligació de dit Bonifàs donar las midas y al ferrer per los ferros [*que*] se hauran menester per dit llit a tenor del dissenyo y de col·locar las pessas de aquell a hont correspóngan, deixant lo dit llit parat en la matinada de la vigília de Nostra Senyora de la Asumpta de dit any mil set-cents setanta-quatre. Totas las quals cosas convenen y prometen la una part a la altre recíprocament aténdrer, servir y cumplir, segons que a cada una de las parts tócan y espéctan, y contra de ellas no fer ni venir per ninguna causa o rahó, obligant-ne per so, ço és, dits il·lustres senyors pabordes, los béns y drets mobles e immobles presens y esdevenidors llargament en deguda forma. Y per a què cònstia fan la present en Gerona a tretse juliol 1773.

Don Domingo Rojas [y Albaret], paborde
 Vicens Pujol, presbíter y paborda
 Anton Boer y Pellisser, pabordres.
 Lluís Bonifàs

Tinch rebut dels honorables señors pabordes tras dits, set-centes xexanta-sis lliures tretze sous y quatre [*diners*] per la primera paga del tras dit asiento. Gerona, juliol 13 de 1773.

Lluís Bonifàs, escultor.”

En el *Llibre de eixidas de la Confraria de Nostra Senyora de Esperansa de la Seu de Gerona*¹⁴ hi trobem anotats els pagaments que figuren en les clàusules del contracte:

f. 23v. “Vuy als 13 juliol 1773 fem eixida de 766 lliures 13 sous 4 diners, procehidas¹⁵ part¹⁶ de diners que se trobàban en la caixa de la present Confraria y part de diners que han entregat los protectors de dita Confraria de lo per ells cobrat del bienni antecedent, de què se haura rahó en la diffinició de comptes de dit bienni de pròxim firmadora, las quals havem entregat comptans a Lluís Bonifàs, escultor de la vila de Valls, per la primera paga y a bon compte de las 2.300 lliures [*de*] Barcelona, per lo preu fet de la escultura del llit de Nostra Senyora de la Assumpta, que nosaltres, los baix escrits pabordes, havem resolt y acordat fer ab resolució presa als sinch dels corrents, continuada en lo llibre de resolucions.

DR. DOMINGO ROJAS, canonge paborde; VICENS PUJOL, presbíter y paborde; ANTON BOER Y PELLISSER, pabordre.

f. 23v-24r. “Vuy, als 12 janer 1774, fem eixida de 50 ll. procehidas de diners que es trobàban en la caixa, las quals havem entregat a Josep Barnoya, escultor de Gerona, per compte de Lluís Bonifàs, escultor de la vila de Valls, a bon compte de la segona paga de las 2.300 lliures del preu fet de la escultura del llit de Nostra Senyora de què en la antecedent eixida se fa menció. Són 50 ll.”¹⁷

f. 24r. “Vuy, als 17 de mars 1774, fem eixida de set-centas lliuras pro-

¹⁴ Doc. 17.d. 5. Llibre començat en 1699.

¹⁵ *procehidas*: ‘procedents’.

¹⁶ *part*: enteneu ‘en part, en una part’..

¹⁷ A cada anotació hi figuren les signatures dels mateixos pabordes, autoritzant els pagaments.

cehidas del preu del censal de 2.544 lliures, creat per nosaltres al il·lustre Capítol a 7 octubre proppassat, en poder de Anton Boer, notari, las quals 760 lliures havem entregat per medi de lletra de cambi a Lluís Bonifàs, escultor de Valls, a bon compte de las 2.300 lliures del preu fet de la escultura del llit de la Mare de Déu. Són... 760 ll.”

f. 24r-24v. “Vuy, als 17 juny 1774, fem eixida de 655 lliures 18 sous procehidas del preu del tras dit censal, expressat en la antecedent partida, las quals havem entregat a Don Lluís Bonifàs, escultor de Valls, ço és, 255 lliures 18 diners per lo valor dels ferros que se han tengut menester per lo llit de la Mare de Déu, y las restants 400 lliures a bon compte de la última paga de la fàbrica de la escultura de dit llit... 655 lliures 18 sous.”

f. 24v. “Vuy, als 17 juny 1774, fem eixida de dos-centas cinquanta lliuras, las que havem entregat comptants a Bruno Rigalt, dorador de Barcelona, a bon compte de las 1.850 lliures a què se ha convingut per lo preu fet de dorar la sobredita fàbrica del llit de la Mare de Déu... 250 ll.”

f. 25r. “Vuy, als 30 mars 1775, fem eixida de tres-centas sexanta-sis lliuras tretse sous quatre [*diners*], que havem entregat comptants a Bruno Rigal, dorador de Barcelona, a cumpliment de la primera paga de las 1850 lliures a què se ha convingut per lo preu fet de dorar la tras dita fàbrica del llit de la Mare de Déu... 366 ll. 13s. 4 d.”

f. 25. “Vuy, als 12 juliol 1775, fem eixida de set-centas lliuras barcelonenses, que havem entregat comptants a Bruno Rigal, dorador de Barcelona, per la segona, tersa y a bon compte de la última de las 1850 ll. a què se ha ajustat per lo preu fet de dorar la sobredita fàbrica del referit llit de la Mare de Déu... 700 ll.”

f. 25r-25v. “Vuy, als 25 agost 1775, fem eixida de tres-centes lliuras barcelonenses, que havem entregat comptants a Bruno Rigal, dorador de Barcelona, a bon compte de las 1.850 lliures a què se ha convingut per lo preu fet de dorar la sobredita fàbrica del llit de la Mare de Déu... 300 ll.”

f. 25v. “Vuy, als 29 maig 1776, fem eixida de dos-centas lliuras que havem entregat al il·lustre y molt reverent Dr. Domingo Rojas, canonge, actual

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL "LLIT DE L'ASSUMPTA" DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)
paborde, per reintegrar-se de igual quantitat que havia pagat a Anton Orri,
balluter de Barcelona, a bon compte del valor del satí que se fabrica per lo llit
de la Mare de Déu, dich... 200 ll."

f. 25v-26r. Vuy, als 7 agost 1776, fem eixida de quatre-centas quaran-
ta-tres lliuras sis diners, que havem entregat al il·lustre Dr. Domingo Rojas,
canonge, actual paborde, per reintegrar-se de igual quantitat que havia pagat a
Anton Orri, balluter de Barcelona, a compliment del valor del satí [*que*] se ha
comprat per lo llit de la Mare de Déu, dich... 443 ll. 6 d."

f. 26r. "Vuy, als 12 agost 1776, fem eixida de tres-centas quaranta-tres
lliuras barceloneses, que havem entregat a Don Lluís Bonifàs, escultor de
Valls, a compliment de la última paga de la fàbrica de dit llit de la Mare de
Déu, segons tenor de la contracta... 353 ll."

f. 26r-26v. "Vuy, als 2 agost 1776, fem eixida de cent cinquanta-tres
lliuras dos sous, que havem entregat comptants a Anna Maria Parareda, viuda
de Joseph Paradedada, passamaner de Gerona, per lo que han importat de mate-
rials y las mans de passamaner per fer las borlas del nou llit de la Mare de Déu,
conforme consta del compte per menor que dita senyora ha entregat... 153 ll.
2 s. Per la sobradita senyora Anna Maria Parareda, viuda, firmo jo, FRANCISCO
PERAS, son fadrí."

f. 26v. "Vuy, als 17 agost 1776, fem eixida de cent-vint-i-quatre lliuras,
un sou, y sis diners que havem entregat a Joan Estevanell, argenter de Gerona,
y són per lo valor de la plata [*que*] ha entrat en la corona de la Mare de Déu,
[*que*] se ha fet nova, y per las mans de dita corona, confor consta del compte
que ha presentat... 124 ll. 1 s. 6 d."

f. 27r "Vuy, als 17 agost 1776, fem eixida de dos-centas quaranta lliu-
ras quinse sous y deu diners, que havem pagat a Bruno Rigalt, dorador de
Barcelona, a compliment de las 1.850 lliures del preu fet de dorar lo llit de la
Mare de Déu, compresas, ab ditas 240 ll. 15 sous 10 diners, las 7 lliuras 9 sous
2 diners que dit Rigalt ha pagat per una onsa tretse argensos y mitg de punti-
lla de or y 9 canas tafetà [*que*] se ha empleat per dit llit... 240 ll. 15 s. 10 d."

f. 27r. "Vuy, als 17 agost 1776, fem eixida de vuytanta lliuras que

havem entregat a Joseph Papell, manyà de Gerona, per lo valor de la ferramenta [*que*] se ha empleat per dit llit, expressada en lo compte que ha presentat... 80 ll.”

f. 27v. “Vuy, als 31 agost 1776, fem eixida de cent sexanta-tres lliuras sis sous onse diners, los que havem pagat per diferents gastos [*que*] se han ofert per lo nou llit de la Mare de Déu, com apar de diferents comtes ab sos recibos recòndits en la caixa de dita Confraria... 163 ll. 6 s. 11 d.”

f. 28r. “Vuy, als 11 setembre 1781, fem eixida de 899 lliures 14 sous 6 diners, barceloneses, que ha costat los vestit nou de la Mare de Déu d’Agost, ço és, la llama de plata blanca y blaba, la brodadura de or y plata y demás dependens y connexos del mateix vestit, conforme consta de son conte per menor y dels recibos, que tot se trobarà en lo legajo de contas de la mateixa confraria... 899 ll. 14 s. 6 d.”

Moltes d’aquestes factures porten el seu albarà o comprovant. Llegim aquest, de Joan Estevanell, argenter de Girona, que executa la corona de plata:

Pesa la corona, ab lo círcul y tretze estrellas, 556 $\frac{1}{4}$ onses argent.

Valor de la plata110 ll. 5 s.

Catorse dotsenas y sis pedres, a 12 s. per dotzena, còstan 8 ll. 8s. 6 d.

Mans de dita corona30 ll.

Suma149 ll. 13 s. 6 d.

Tinch rebut 16 onses de plata de 16 rals la onsa, val25 ll. 12 s.

Alcanso..... 124 ll. 1 s. 6 d.

JOAN ESTEVANELL, argenter de Gerona

APÈNDIX I

En aquest document, sense data, del darrer terç del segle XVIII, es pot veure amb detall el cost, per un valor de 93 lliures, del muntatge i arranjaments diversos que es

fan al llit de l'Assumpta de Girona. En aquests treballs hi participa Josep Barnoya (1766-1772), fill de l'escultor del mateix nom, autor de diverses obres a Sant Feliu de Guíxols, Riudarenes i Girona. Segons Martinell, el pare va enviar el seu fill, per un període de sis anys, a aprendre amb Bonifàs, "baix la seva erudició i ensenyança, l'art d'escultor i arquitecte". Barnoya fill va treballar en el retaule del Sant Crist a l'Armentera.¹⁸

Compte universal de vârios bastrets, roba, ruans,¹⁹ de diversos individus que han concorregut en la fâbrica y composició del llit de Nostra Senyora de la Seu de Gerona

Primo. Havem pagat a Josep Barnoya, escultor de Gerona, per lo treball [*que*] ha fet en ajudar a plantar lo llit de Nostra Senyora. Consta de,²⁰ sis lliures, dich 6 ll.

Havem pagat als sastres Francesch Delort y Esteve Canonge per tot lo treball [*que*] han fet en fer y cusir lo llit y cortinas nou de Nostra Senyora. Consta de vera, feta gràcia del restant, quaranta-sinch lliuras, dich 45 ll.

Han pagat a Francisca Sellas, viuda, per lo que se ha pres en sa botiga de cinta encarnada y plateada, gabarrots,²¹ agullas, sis lliuras set sous y sinch [*diners*], dich 6 ll. 7s. 5 d.

Havem pagat al senyor Francesch Cabirol per tot lo que se ha pres en sa botiga de tela de Olanda, glassa, tafetà de color de nacra, tot dotze lliures dotze sous. Consta de vera. Dich... 12 ll., 12 d.

Havem pagat a Thomàs Gelabert, botiguer, per tot lo que se ha pres en sa botiga per rahó de 2 canas de glassa, una lliura deu [*sous*] dos [*diners*]. Consta de vera. Dich... 1 ll 10 s.

Havem pagat a Pere Corominas, cinter de Gerona, per lo treball de fer dos coxins y pèl per fer lo matalàs de Nostra Senyora, dos lliuras sis sous y sis diners. Consta de vera. Dich... 2 ll. 6 s. 6 [*diners*]. [*Escrit per una mà diferent:*] Tinch rebut lo sobredit compte PERE COROMINAS.

Havem pagat a Pau Verdalet, botiguer de Gerona, per roans de color de llit y puntas de or fi, tretse lliuras dinou sous y sis [*diners*]. Consta de vera, dich. [*Escrit amb*

¹⁸ C. MARTINELL, *El escultor...*, pàg. 80.

¹⁹ Lliçó conjectural. Els *ruans* (més avall *roans*) són teixits estampats a Rouen (França).

²⁰ No he sabut trobar aquesta expressió en els diccionaris històrics catalans.

²¹ *gavarrots*: claus curts i gruixuts, de cabota grossa, que serveixen per clavar tela damunt fusta.

lletra diferent:] Tinch rebut la partida de 13 ll 19 s 6 d. Per lo sou. PAU VERDALET; IGNACI LLORENS.

Havem pagat a Antònia Albert, per cartrons presos per ser necessaris per lo ataüt, consta de vera, una lliura un sou... 1 lliura un sou. [*Escrit amb lletra diferent:*] Tinch rebut lo sobredit compte. ANTÒNIA ALBERT.

Havem pagat a Emanuela Delort, per puntas per los colls y brassos dels quatre àngels y punta de or per las balonas, quatre lliuras dotze sous y sis [*diners*]. Consta de vera, dich... 4 ll. dotze sous 6 d. F. DELORT.

Suma tot.....93 lliures 8 sous 1 d.

APÈNDIX II

Altra documentació relacionada amb el llit de l'Assumpta

Els lligalls que conformen el fons de la Confraria de Nostra Senyora de Esperança de la Seu de Girona conserven una rica documentació, majoritàriament dels segles XVII i XVIII, inèdita, interessant per a l'estudi dels aspectes econòmics, religiosos i associatius d'aquesta agrupació d'homes i dones que vetllaven per la difusió del culte a l'Assumpta, una de les grans festes del calendari marià. D'entre aquesta pape-rassa, que demana un inventari exhaustiu i una catalogació, regesto els documents que crec més interessants, que tenen relació amb la construcció i manteniment del llit barroc de la Mare de Déu, en l'època anterior i posterior a aquella en què Lluís Bonifaç treballava a Girona.

* 20-7-1715. Els pabordes de la Confraria de Nostra Senyora d'Esperança de la Santa Iglésia de la Seu de Girona deuen mercaderies (robes, fil, cotes, cobrellits, etc.) per un valor de 18 lliures 5 sous 6 diners, comprats a la botiga de Nasplés i Calvet.

* 7-10-1730. Pau Andreu, brodador de Girona, rep 44 lliures 4 sous de mans del reverent Miquel Foraster, prevere, administrador de la Confraria de Nostra Senyora, per diversos treballs de la seva especialitat en el llit de la Mare de Déu. Entre els materials emprats hi ha seda fina, fil blau de París, galó d'or fi de Milà, sangala²² fina blava, etc.

* 16-2-1741. Mossèn Anton Garriga, prevere, llibreter del llibre dels homes de la Confraria de Nostra Senyora de Esperança, de la Seu, paga a Miquel Ribes, fuster de Girona, una lliura dotze sous, moneda de Barcelona, per "alguns adops y remiendos

²² *sangala*: "classe de tela usada en els segles XVII i XVIII" (DCVB).

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL "LLIT DE L'ASSUMPTA" DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)

[*que*] ha fet en lo llit de Nostra Senyora y en los llits de morts y altres cosillas de dita confraria”.

* 8-6-1757. El reverent Anton Garriga, prevere i beneficiat de la Seu de Girona, paga a Narcís Oliva tres lliures “per lo valor de una raime de indulgències de Nostra Senyora de la Seu”.

* 4-8-1761. Mossèn Narcís Galí, procurador del llibre dels homes de la Confraria de Nostra Senyora de l'Esperança, paga a Joan Baptista Prats, regidor de la present ciutat, setze lliures 19 sous, gastades per fer la camisa nova per la imatge de la Mare de Déu.

* 28-5-1770. Agustí Soler, prevere, procurador del llibre dels confreres, paga a Anton Oliva, llibreter de Girona, 2 lliures 18 sous per haver enquadernat el llibre “en foleo” de la fundació de la Confraria, la consuetada dels estils de dita Confraria y consuetes de l'andador y fossers de dita confraria. També paga a Joan Tixerias, escrivent de dita ciutat, 5 ll. 10 sous pel treball d'haver copiat dita consuetada d'estils.

* 10-12-1770. Mossèn Agustí Soler, procurador del llibre dels homes de la Confraria de Nostra Senyora d'Esperança, paga 74 lliures 10 sous de Barcelona per robes, teles i capes pel llit de Nostra Senyora d'Agost.

* 15-3-1771. El reverent Jaume Estany, prevere, procurador “portant lo llibre de las donas confraressas de la Confraria de Nostra Senyora de Esperança”, paga diverses quantitats a Josep Sangles, fuster; Josep Paradedà, passamaner; Josep Bordas, cinter, Narcís Oliva, estamper, Esteve Canonge, sastre, per diversos encàrrecs satisfets per ordre de la confraria. Gabriel Roura, en el seu article ja esmentat sobre la festa de l'Assumpció de la Mare de Déu a la Seu de Girona, pàg. 395, ens ofereix altres detalls del Llibre de Comptes de la Confraria dels anys 1771 i 1772: “Dia 7 de novembre [1771] consta el pagament a Francesc Cabirol, comerciant de Girona, de tres lliures, dos sous i sis diners, per valor de quatre unces i onze argensos [...] de galó d'or fi mostrejat [...] per compondre lo llit de Nostre Senyora”. El 22 d'octubre de 1772, es paga a Esteve Canonge, sastre i andador de la Confraria, quatre lliures barceloneses “per los bestrets y treball de compondre lo athaüt o túmol novament fet per portar lo Llit de Nostre Senyora”. El 10 de novembre de 1772, “s'ha pagat als senyors pabordes cinquanta-sis lliuras, sinch sous barcelonesos per tantes [*que*] ne avien pagat D. Lluís Bonifàs, acadèmich numerari de escultura, en la vila de Reus domiciliat, per quinze dietas de venir y estar en esta per pèndrer las midas y fer un nou plan, modelo o dissenyo del llit de N. S., que havem resolt fer de nou. Consta de recibo firmat per dits senyors”.

* 1-9-1776. El reverent Jacinto Vilar, de Girona, rep de mans dels senyors pabordes y administradors de la Confraria de Nostra Senyora, 11 lliures 5 sous, per “lo treball de pintar y imprimir las flàmulas en las cortinas blancas del llit de Nostra Senyora”.

* 27-8-1777. El reverent Joan Torras, prevere, beneficiat com a procurador portant el llibre de las donas de la Confraria de Nostra Senyora [...], paga a Josep

Sanglas, fuster de Girona, tretze lliures cinc sous, moneda de Barcelona, “per diverses millores fetes en el llit de la Mare de Déu”.

* 4-9-1777. El reverent Joan Torras, prevere, beneficiat, procurador..., paga a Josep Barnoya, escultor, i a Josep Sangles, fuster, 27 lliures barceloneses pel treball de posar i treure el llit de Nostra Senyora l’any 1777. En aquest pagament hi ha compresa la paga als jornalers que ha ajudat en la feina.

* 19-8-1779. Aquest dia els pabordes de la Confraria de Nostra Senyora acorden vendre als administradors de l’Obra diverses joies que servien en el llit de Nostra Senyora: “quatre barras amb poms de plata, quatre forquetes de plata y quatre coixinets de vellut blau guarnits de galonet d’or”, per un valor de 190 lliures 10 sous. Hi ha un albarà, signat el dia 17 d’agost, pel qual sabem que Josep Mallol havia inventariat, pesat i taxat les peces.

* 24-8-1779. El reverent Jaume Estañol, prevere, procurador, portant el llibre dels homes de la confraria..., paga a Josep Barnoya, escultor, i a Josep Sangles, fuster, 27 lliures barceloneses pel treball de posar i treure el llit de Nostra Senyora l’any 1779. En aquest pagament hi ha compresa la paga dels jornalers que han ajudat en la feina.

* 16-6-1780. El reverent Jaume Estañol, prevere, beneficiat i procurador..., que porta el llibre dels homes confreres, paga a Josep Barnoya, escultor, i a Benet Colubrans, daurador, tots dos “de la present ciutat”, cinquanta lliures dotze sous i sis diners (“ço és, a dit Barnoya vint-i-quatre lliures quinze sous”) pel valor de “sis candeleros grans que han de servir per lo llit de Maria Santíssima en la festivitat del mes de agost”. A Benet Colubrans se li paguen “las restants” vint-i-cinc lliures disset sous i sis diners, pel treball, material, gravar els *candeleros* i dotze espelmatòries.

* 15-6-1781. “Compte que ha servit per lo vestit de la Mare de Déu de Agost de la Catedral de Girona”. Pagament fet a Narcís Bruguera de Barcelona (183 lliures 19 sous).

* 25-7-1781. Bonaventura Oller, brodadador de Barcelona, rep de Francisco Martí y de Carreras, per mans del reverent Josep Forn, 650 lliures “per tota la brodadura de or y plata que he fet en lo vestit de la Mare de Déu de Agost, vestits dels àngels, cuxins y demés”.

* 10-8-1781. “Comta del import [*que*] ha tingut lo vestit nou de la Mare de Déu de Agost”, traçat, tallat i cosit a Barcelona (899 lliures 14 sous 6 diners). Entre els materials hi trobem: llama²³ blanca i blava, una brodadura de plata i or, borles de plata, puntes noves de la toca de la Mare de Déu, dues canes de glassa ordinària, etc. De les 899 lliures 14 sous 6 diners del total, la brodadura de plata i or sola ja val 650 lliures,

²³ “Teixit de seda i or o de seda i argent en què el metall no apareix sinó en una cara” (DCVB).

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL "LLIT DE L'ASSUMPTA" DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)
mentre que el sou del sastre és de només 9 lliures.

* 12-10-1781. El reverend Jaume Estany, prevere, procurador..., paga quaranta-nou lliures tretze sous i set diners a Francesc Delort i Esteva, canonge sastre, pels treballs de preparar, fer les plantes i cosir el llit de la Mare de Déu. També es fa un pagament a la reverend mare Abadessa del Convent de Santa Clara de Girona per fer la toca a Maria Santíssima, cresparr-la, guarnir les puntes dels colls i *vuelos* de Maria Santíssima i dels àngels. També hi ha diverses partides per a dos botiguers de la ciutat als quals se'ls va comprar "diferents coses" per compte de dita Confraria.

* 10-8-1787. Joan Muní, procurador de Nostra Senyora d'Esperança de la Seu de Girona, paga a Joan Castellà, manyà, 6 lliures "per aber fet una filera ab sos cargols per al llit de la Mare de Déu de Agost".

* 18-10-1787. Narcís Oliva, impressor de Girona, rep de Joan Muní 4 lliures 2 sous 6 diners, import d'una raima de goigs de Nostra Senyora de l'Assumpta pel present any de 1787.

Fig. 1. Retrat de Lluís Bonifaç i Massó. Pintura de F. Galofre Oller.

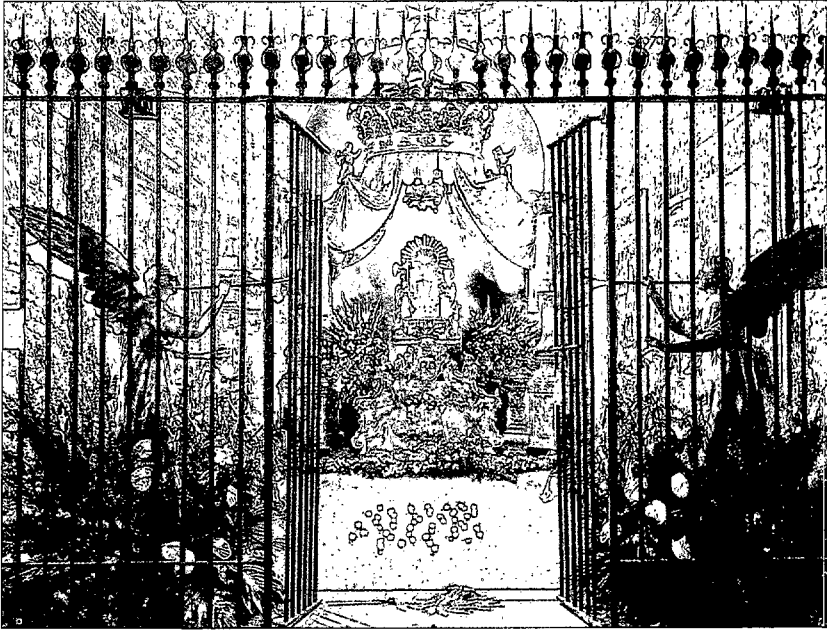

Fig. 2. Capella de l'Esperança de la Catedral de Girona, on actualment hi ha exposat, restaurat, el "llit de la Mare de Déu". Segons Gabriel Roura, aquesta capella fou la primera que va tenir la Confraria, construïda encara en el temple romànic. La segona, que era dedicada a sant Tomàs Apòstol, fou construïda a la nova capçalera gòtica.

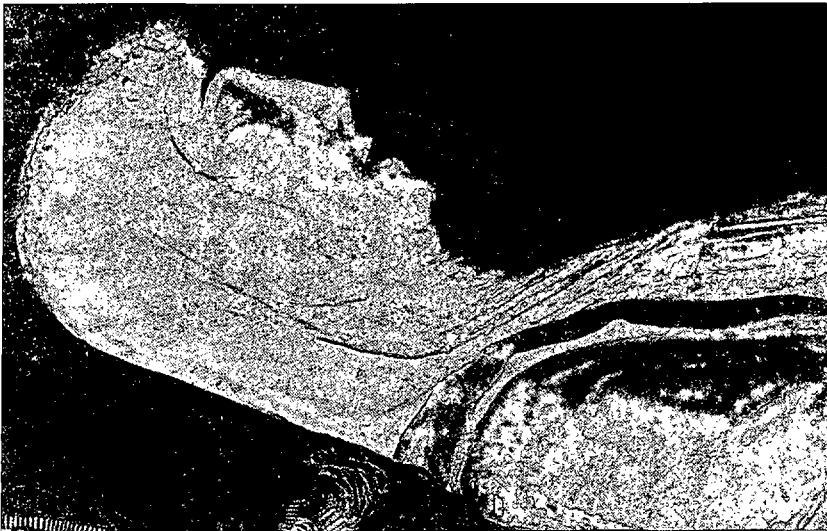

Fig. 3. Dormició de la Mare de Déu. Església Parroquial d'Amer. Segle XVI

Fig. 4. Llitera de l'Assumpta de la Catedral de Girona, abans del seu trasllat a la capella de l'Esperança.

Fig. 5. Capella de l'Esperança. "Llit de la Mare de Déu". Segle XVIII. Obrea barroca de Lluís Bonifaç.

LLUÍS BONIFAÇ, CONSTRUCTOR DEL "LLIT DE L'ASSUMPTA" DE LA CATEDRAL DE GIRONA (1773)

Fig. 6, 7 i 8. Diversos retrats de Lluís Bonifaç i Sastre.

Fig. 9. Llitera de la Verge de la Catedral de Girona, abans del seu trasllat a la capella de l'esperança

Fig. 10. Àngel en un obelisc.

Fig. 11. Taula de l'altar de la llitera de l'Assumpció

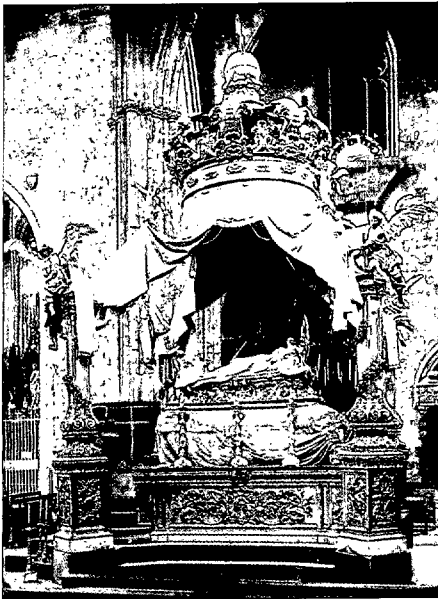

Fig. 12. Detalls laterals de la construcció.

Girona Junyal 13 de 1773

Lluís Bonifaç Escultor

Fig. 13. Signatura autògrafa de Lluís Bonifaç que figura a la fi del contracte que signà amb els pabordes de la Catedral de Girona.